

RUDOLF WAGNER V MARIBORU

ANJA IVEC

Konservatorij za glasbo in balet Maribor

Izvleček: Glasbenik nemškega rodu, Rudolf Wagner (1851–1915), je ena ključnih osebnosti mariborske glasbene zgodovine druge polovice 19. stoletja in v prvih dveh desetletjih 20. stoletja. Pričujoči prispevek razkriva njegovo vsestransko aktivnost na glasbenem področju, prinaša oris njegove življenjske poti s pomembnejšimi prelomnicami in osrednjo pozornost namenja njegovi vpetosti v mariborski kulturni milje.

Ključne besede: Rudolf Wagner, glasbena zgodovina Maribora, nemško gledališče v Mariboru, pevsko društvo Männergesangsverein, organist v stolnici

Abstract: A musician of German descent, Rudolf Wagner (1851–1915), was one of the key figures in Maribor's musical history in the second half of the nineteenth century and in the first two decades of the twentieth century. The present article reveals Wagner's polyvalent activity in the field of music and provides an outline of his life and career with significant turning points, focusing on his involvement in the Maribor cultural environment.

Keywords: Rudolf Wagner, history of music in Maribor, German theatre in Maribor, singing society Männergesangsverein, cathedral organist

Uvod

Zgodovinski prikazi življenja in dela glasbenikov, ki so zaznamovali Maribor ter pomembno vplivali na razvoj kulturnega življenja v prestolnici današnje slovenske Štajerske, še v dobršnem delu niso sistematično raziskani. O življenjski poti in o ustvarjalni ter poustvarjalni aktivnosti Rudolfa Wagnerja je bilo doslej objavljenih le nekaj krajših sestavkov in omemb v različnih publikacijah. Pričujoči prispevek temelji na dostopnem arhivskem gradivu,¹ časopisnih virih² ter že obstoječi literaturi domačih³ in tujih⁴ avtorjev. Prenekatero neznanke in nerazjasnjena vprašanja še vedno ostajajo v zvezi z njegovim zasebnim življenjem. Rudolf Wagner je bil za časa življenja spoštovan in je veljal za eno najbolj cenjenih osebnosti svojega okolja. Njegova dela so bila pogosto izvajana. Danes je znano, da je Wagner večino svojega skladateljskega opusa ustvaril prav v Mariboru. Njegova pravnujinja Elke Klein je po smrti prababice, Wagnerjeve žene Franziske, Univerzitetni

¹ Hrani ga Univerzitetna knjižnica v Gradcu (Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände).

² *Marburger Zeitung*, *Deutsche Musik-Zeitung in Straža*.

³ Škulj, »Škof Mihael Napotnik«, 152; Fortek, »Organisti«, 73–76.

⁴ Köle, »Rudolf Wagner«; Stoinschegg, *Chronik des Männergesangsvereines*, 190–191, 210–212.

knjižnici v Gradcu (Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände) predala večino skladateljeve notne zapuščine, med katero je moč najti tudi drobce gradiva, ki se za oris njegove življenjske poti izkažejo za pomembne (rokopisi, tiski, glasbene skice).⁵ Wagnerjev skladateljski opus je dokaj obsežen in šteje okoli 300 del.⁶ Njegove skladbe so izšle pri različnih založbah (npr. Adolf Robitschek Verlag in F. Rörich Musikverlag na Dunaju ter Verlag von Hans Wagner v Gradcu, Rob. Forberg Musikverlag, Gebrüder Hug & Co., J. Schubert & Co., C. F. W. Siegel, Bosse, Spitzner v Leipzigu), pri čemer so dela za večje zasedbe ohranjena le v rokopisih in doslej še neobjavljena. Že bežen pregled skladateljevega opusa razkriva nagnjenost k lažjim, kompozicijsko, poustvarjalno in recepcijsko manj zahtevnim glasbenim zvrstem. Med temi gre omeniti dela za pihalne godbe (uverture, marši, plesi), ki jih je ustvaril kot kapelnik vojaških godb. Služba dirigenta v gledališču ga je bržkone navdihnila, da je segel na področje glasbeno-gledaliških zvrsti in ustvaril tri operete (*Marietta*, *Das Blümchen Wunderhold* in *Brambarsetto*) ter glasbene vložke k ljudskim igram ter farsam. Kot zborovodja Mariborskega moškega pevskega društva (Marburger Männergesangverein) in učitelj petja na mariborskem moškem učiteljsišču ter tudi na klasični gimnaziji je napisal številne priložnostne zборе s spremljavo ali brez. Najbolj tehtna dela je zapustil na področju cerkvene glasbe, med katerimi velja omeniti predvsem maše ter uglasbitve drugih bogoslužnih besedil, in orgelska dela.

Pričujoči prispevek je zasnovan predvsem kot prva obsežnejša Wagnerjeva portretna skica, ki lahko predstavlja iztočnico za nadaljnjo presojo njegovega skladateljskega snovanja in estetske naravnosti. Partiture njegovih skladb v Gradcu še čakajo na podroben popis in vrednotenje.

Družina in mladost na Dunaju

Rudolf Wagner se je rodil 30. avgusta 1851 na Dunaju.⁷ Njegov oče, Johann Wagner (?–1888), je bil sin Kunigunde, roj. Müller, in Martina Wagnerja, trgovca z drobnim blagom iz Bavarske.⁸ Podjetniško miselnost je Johann bržkone podedoval po očetu in postal ugleden dunajski meščan ter lastnik tovarne,⁹ ki je proizvajala tekstilni dekor.¹⁰ Leta 1838 se je v župnijski cerkvi sv. Ulricha na Dunaju poročil s Katharino, roj. Wetehsi,

⁵ Elke Klein (Wagnerjeva pravnukinja), pisna korespondenca z avtorico, februar 2021.

⁶ Fastl, »Wagner, Rudolf«.

⁷ V obstoječi literaturi so avtorji večkrat kot rojstni datum navajali krstni datum (31. avgust 1851).

⁸ Erzdiözese Wien, Mariahilf, Krstna knjiga 1850–1853, fol. 183.

⁹ W. v. R., »Rudolf Wagner«, *Deutsche Kunst- und Musik-Zeitung*, 15. marec 1893, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=dmz&datum=1893&page=79&size=45>.

¹⁰ Popisi in opisi tovarn na Dunaju navajajo, da je bil Johann Wagner »Schürfabrikant und Crepinenmacher«; očitno se je ukvarjal z izdelavo okrasnih trakov iz blaga (pletene ali tkani), ki so jih prišli na robove oblek, klobuke in oblazinjeno pohištvo.

hčerjo češkega rokodelca iz Brna na Moravskem.¹¹ Mladoporočenca sta sprva bivala na naslovu St. Ulrich 17.¹²

Krstna knjiga navaja, da je bil Rudolf Wagner dan po rojstvu krščen v cerkvi Mariahilf.¹³ Kot boter je naveden Jakob Vopalensky, obrtnik in predelovalec krzna ter živalskih kož. Družina je tedaj živela na naslovu Mariahilf 91. Zakoncema Wagner sta se rodili še dve hčerki, Leopoldine in Marie.

Wagnerjeva starša sta poskrbela za sinovo temeljito vzgojo in izobrazbo. Rudolf je na Dunaju pridobil osnovno šolsko izobrazbo in nato dva razreda zasebne realke v sedmem dunajskem okrožju. Že zgodaj je pokazal zanimanje in dar za glasbo ter izkazoval glasbeni potencial. Pri tem ga je spodbujal predvsem oče, ki mu je s finančno podporo omogočil glasbeni pouk pri farni cerkvi St. Laurenz am Schottenfeld.¹⁴ Kot sedemletni deček je svoje prvo glasbeno znanje dobil pri Florianu Pammerju, tamkajšnjem zborovodji in skladatelju.¹⁵ Pammer ga je poučeval petje, igranje na flavto in glasbeno teorijo, prav tako ga je seznanjal z deli Mozarta in Beethovna. Kot mladi pevec je Wagner sodeloval v cerkvenem zboru pod Pammerjevim vodstvom. Najbrž ga je prav učiteljeva skladateljska ustvarjalnost spodbudila h komponiranju, saj so že v tem času nastali prvi skladateljski poskusi preprostih klavirskih skladb, fantazij za flavto in tudi v cerkveni glasbi.¹⁶ Glasbi se je vneto posvečal v gimnazijskih letih, še posebej vadbi flavte. Učitelj Franz Pacher ga je pozneje usmeril na dunajski konservatorij, ki je bil tedaj še del Združenja prijateljev glasbe (Konservatorium der Gesellschaft der Musikfreunde). Obiskoval ga je med letoma 1866 in 1869 in tam dobro napredoval.¹⁷ Wagner si je tako pridobil temeljito glasbeno izobrazbo na eni najbolj cenjenih glasbeno-izobraževalnih ustanov v Evropi.

Wagner je najprej našel zaposlitev v orkestru gledališča Harmonietheater na Dunaju,¹⁸ ki je slovelo po uprizoritvah operet, veseloiger, plesnih prireditvah in koncertih. Študij flavte je nadaljeval pri profesorju Franzu Xaverju Ziererju, uglednem virtuozu na flavti in skladatelju.¹⁹ Zierer je od leta 1817 igral v orkestru Dunajske dvorne opere (k. k. Hofoper, danes Wiener Staatsoper) kot prvi flautist in solist. Na Dunaju se je Zierer spoprijateljil

¹¹ Erzdiözese Wien, Mariahilf, Krstna knjiga 1850–1853, fol. 182.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Köle, »Rudolf Wagner«, 296.

¹⁵ Pammer je bil v farni cerkvi St. Laurenz am Schottenfeld na Dunaju zborovodja med letoma 1862 in 1878. Rausch, »Pamer (Pammer), Florian«.

¹⁶ V omenjeni cerkvi je bila izvedena Wagnerjeva zgodnja *Ave Maria* za enoglasni zbor in orgle; W. v. R., »Rudolf Wagner«, *Deutsche Kunst- und Musik-Zeitung*, 15. marec 1893, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=dmz&datum=1893&page=79&size=45>; Köle, »Rudolf Wagner«, 296.

¹⁷ »Stand des Unterrichts Rudolf Wagners«, študijski izpisi (1866/67–1868/69), Matrikeln Konservatorium 1860/61–1871/72, Archiv, Bibliothek und Sammlungen der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien (A-Wgm).

¹⁸ Gledališče se je nahajalo v 9. okrožju (Alservorstadt, danes Wasagasse 33). Zgrajeno je bilo v letu 1864. Uradno ime je bilo sprva »k. k. privilegierte Harmonietheater«, od leta 1868 se je imenovalo Orpheum. Gl. »Harmonietheater«.

¹⁹ Fastl, »Zierer, Franz Xaver«.

z vidnimi glasbeniki, med drugim tudi s Franzem Lisztom in Franzem Schubertom.²⁰ Med letoma 1842 in 1863 je bil član orkestra Združenja prijateljev glasbe (danes Dunajski filharmoniki). Wagner je ob Ziererju postal večš flavtist in dosegel visoko raven izobrazbe. Poleg flavte se je zanimal še za teoretične predmete in študiral harmonijo pri profesorju Eduardu Köhlerju.²¹ Leta 1869 je študij na dunajskem konservatoriju končal in stopil na poklicno glasbeno pot ter kmalu zaslovel kot virtuoz na flavti. Ob delu je nadaljeval z zasebnim študijem in izpopolnjeval znanje kontrapunkta, instrumentacije in kompozicije pri skladatelju in dirigentu Morizu Kässmayerju.²² Wagner je kot solist flavtist služboval v Dunajski dvorni operi ter ob tem sodeloval še pri večjih koncertnih dogodkih pod taktirko Johanna Franza von Herbecka, dirigenta, skladatelja in tudi direktorja dvorne opere. V orkestru dunajskega Carltheatra,²³ v drugi polovici 19. stoletja središča operetnih predstav, je sodeloval s Franzem von Suppéjem in v Hofburgtheatru (danes Burgtheater) z Antonom Emilom Titlom.²⁴

Wagner je bil med letoma 1870 in 1873 primoran odslužiti vojaščino, in sicer kot flavtist pod vodstvom kapelnika vojaškega pehotnega polka, Carla Michaela Ziehrerja. Slednji je veljal za strogega, a dobrega dirigenta. Ziehrer je na prelomu iz 19. v 20. stoletje vse ustvarjalne sile posvetil skladateljskemu delu,²⁵ predvsem operetam, s katerimi se je lahko postavljaj ob bok tudi skladateljem glasbene dinastije Strauss in Franzu Lehárju. Ziehrer je 31. decembra 1873 Wagnerju napisal priporočilo, v katerem pravi: »S tem potrjujem, da je gospod Rudolf Wagner v letih od 1870 do 1873 služil kot vojaški narednik in samostojni flavtist 55. pehotnega polka. Gospod Wagner je odličen flavtist, prav tako verziran v kompozicijski praksi in instrumentaciji. Tako energičnega dirigenta toplo priporočam [...]«²⁶

²⁰ Ibid.

²¹ Köle, »Rudolf Wagner«, 296.

²² Kässmayer se je med letoma 1843 in 1847 šolal na dunajskem konservatoriju. Leta 1856 je postal violinist orkestra Združenja prijateljev glasbe. Bil je tudi dirigent v dvorni operi in od leta 1873 član dvorne glasbene kapele (Hofmusikkapelle). Kot skladatelj je ustvarjal v poznem klasicističnem in romantičnem slogu. Njegova dela so prežeta s parodijo in šaljivostjo. Gl. Österreichisches Biographisches Lexikon, s. v. »Kässmayer, Moriz (1831–1884)«, obiskano 20. marca 2021, https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_K/Kaessmayer_Moriz_1831_1884.xml.

²³ Carltheater je bilo v 18. in 19. stoletju znano gledališče v Leopoldstadtu, takratnem predmestju Dunaja (danes 2. dunajsko okrožje, Praterstraße 31). Odprli so ga leta 1781 za uprizarjanje improviziranih burk, parodij, pevskih in pravljicnih iger (*Zauberstück*). Po daljših finančnih težavah je bilo gledališče leta 1838 prodano režiserju Karlu Andreasu Bernbrunnu (1787–1854), bolj znanemu kot Carl Carl, in znova odprto decembra 1847 pod imenom (k. k. privilegiertes) Carltheater. Gledališče je postalo središče ljudskih iger in dunajskih operet. Gl. Harrandt, »Carltheater«.

²⁴ Köle, »Rudolf Wagner«, 296.

²⁵ Njegov opus obsega okoli 360 plesov, med katerimi prevladujejo valčki, 70 koračnic in 29 glasbeno-scenskih del (predvsem operet).

²⁶ »Ich bestätige hiemit, dass Herr Rudolf Wagner, k. k. Feldwebel, unter meiner Direktion als Soloflötist im 55. Infanterieregiment gedient hat, und zwar in den Jahren 1870–1873. Herr Wagner ist ein vorzüglicher Künstler auf seinem Instrument und leistet ebenso in der Komposition wie Instrumentation nur Anerkanntes. Auch als energischen Dirigenten kann ich ihn für jeden Musikchor bestens empfehlen.« Tominšek, »Nekrologe«, 28.

Wagner je svojo službo kot flvtist očitno glasbeno nadgrajeval. O tem, kako si je prizadeval razširiti svoje glasbeno znanje, priča denimo potrdilo, ki mu ga je 6. oktobra 1874 izdalo vodstvo dunajskega Hofburgtheatra, v katerem piše: »S tem potrjujemo, da je gospod Rudolf Wagner sposoben in dobro izobražen glasbenik, ki je služboval kot flvtist v orkestru Hofburgtheatra. Prav tako je usposobljen v glasbenih disciplinah, kot so kontrapunkt, teorija, kompozicija in instrumentacija, zato ga smatramo kot popolnoma verziranega na vseh omenjenih področjih.«²⁷

Wagnerjeva najbolj goreča želja, da postane gledališki dirigent, se je uresničila leta 1873, ko je podpisal pogodbo v nemškem gledališču v Budimpešti. To leto pomeni začetek popotniškega življenja, saj se nikjer ni ustavil za dlje časa. Kot dirigent se je mudil v različnih mestih monarhije. Iz Budimpešte je odšel v Olomuc (današnja Češka), nato v Kronstadt (današnja Rusija), Sibiu (tedaj Hermannstadt) in Arad (današnja Romunija), Jihlavo (tedaj Iglau, današnja Češka), Bukarešto (Romunija) in Bolzano (Italija). Služboval je tudi kot vojaški kapelnik v Trentu (Italija), Mostarju (BiH), Pljevlji (Črna gora) in Trstu (Italija).²⁸ Ohranjena je vsebina nekaterih poročil o Wagnerjevem dirigentskem in skladateljskem delu iz omenjenih službovanj. Friedrich Dorn, gledališki direktor v Bukarešti, je 8. januarja 1875 predstavil Wagnerja takole: »Z veseljem potrjujem, da je gospod Rudolf Wagner že dve leti kapelnik moje gledališke skupine. Kot profesionalno izobražen glasbenik in sposoben kapelnik je dosegel velik uspeh z lastnimi skladbami in priredbami.«²⁹ Tudi kapelnik 47. pehotnega polka v Trstu, Josef Franz Wagner,³⁰ je 20. februarja 1879 zapisal: »G. kapelnik Rudolf Wagner, ugledni instrumentalist, dirigent in skladatelj, je več let sodeloval v vojaškem orkestru. V zadnjem obdobju je bil zaposlen kot gledališki dirigent. Potrjujem, da je popolnoma usposobljen za delo kapelnika v katerem koli vojaškem orkestru.«³¹

Razlogi, ki so botrovali stalnemu seljenju iz kraja v kraj in menjavanju zaposlitev v Wagnerjevem predmariborskem obdobju, doslej ostajajo nepojasneni kot tudi v veliki

---

²⁷ »Ich bestätige hiemit, dass Herr Rudolf Wagner mir als tüchtiger, gut geschulter Musiker, welcher früher Flötist und als solcher im Orchester des k. k. Hofburgtheaters engagiert war, bekannt ist. Derselbe hat auch anderweitige musikalische Studien, wie Kontrapunkt, Kompositionslehre, Instrumentierung gemacht, und ich halte denselben daher für vollkommen befähigt, eine in diesen Wirkungskreis einschlagende Stellung mit Erfolg einnehmen zu können.« Tominšek, »Nekrologe«, 28.

²⁸ Natančnih podatkov o tem, koliko časa se je zadržal in služboval v posameznem mestu, za zdaj ni bilo moč zaslediti.

²⁹ »Dem Herrn Rudolf Wagner bestätige ich mit Vergnügen, dass derselbe seit zwei Jahren bei meinem Theaterunternehmen als Kapellmeister fungiert und sich während dieser Zeit als fachmännisch gebildeter Musiker und tüchtiger Kapellmeister erwiesen hat. – Herr Wagner hat sich durch Kompositionen sowie Arrangements von Musikstücken bedeutende Erfolge errungen und hat auch als Dirigent sich bestens bewährt.« Tominšek, »Nekrologe«, 29.

³⁰ Josef Franz Wagner je od leta 1878 deloval kot vojaški kapelnik v pehotnem polku št. 47 v Trstu, na Dunaju, v Mariboru in Gradcu, nato pa še v pehotnem polku št. 49 v Kremsu, Brnu in na Dunaju. Nekatero njegove skladbe, med njimi *Pohod štajerskega 47. polka*, še danes najdemo v repertoarju glasbenih godb. Gl. HeBu Musikverlag, »Josef Franz Wagner«.

³¹ Tominšek, »Nekrologe«, 29.

meri njegova glasbena vloga in aktivnost v omenjenih središčih. Oviro za tovrstno raziskavo zagotovo predstavlja raztresenost virov po mnogih deželah, kjer je Wagner deloval.

Wagnerjevo mariborsko obdobje

KAPELNIK V MESTNEM GLEDALIŠČU

V Mariboru Rudolfa Wagnerja prvič zasledimo kot kapelnika (»Theaterkapellmeister«) Mestnega gledališča v letu 1877.³² Vprašanje, zakaj in kako se je znašel v Mariboru, zaenkrat ostaja neodgovorjeno. Praviloma se je kariera mladih umetnikov začela v provincijskih gledališčih in šele po uveljavitvi v slednjih so si lahko obetali vzpon v uglednejše ansamble oziroma institucije. Zato so v Maribor in okoliška mesta, kjer so delovala manjša nemška gledališča, večinoma prihajali mladi in neizkušeni umetniki, ki se še niso uveljavili, ali pa tisti, ki v večjih gledališčih še niso dobili bolj atraktivnega angažmaja. Mariborski gledališki oder je potemtakem marsikomu pomenil odskočno desko v gledališki svet. Ob tem nekoliko preseneča, da je Wagner izbral Maribor, saj je med svojim službovanjem po različnih glasbenih središčih monarhije že pridobil prenekatero izkušnjo ter žel priznanja za svoje kapelniško in skladateljsko delo. Ob tem se zastavi tudi vprašanje, v kakšen Maribor je pravzaprav prišel. Vsekakor je tu leta 1881 našel svoj drugi dom.

Slika 1

Rudolf Wagner okoli leta 1890 (W. v. R., »Rudolf Wagner«, *Deutsche Kunst- und Musik-Zeitung*, 15. marec 1893, 73; ANNO/Österreichische Nationalbibliothek)

³² Poročevalec v *Marburger Zeitung* ga kot dirigenta v gledališču omenja 28. in 29. oktobra 1877. [Hans Levitschnigg], »Marburger Berichte: Theater«, *Marburger Zeitung*, 31. oktober 1877, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IIMNXSMK>.

Na kulturni razvoj Maribora so v drugi polovici 19. stoletja odločilno vplivale številne družbeno-politične spremembe. Po dokončanju Južne železnice skozi mesto (1846) se je Maribor začel temeljito spreminjati, saj je prihod vlaka prinesel tudi spremembe mentalitete ter pospešil razvoj industrializacije in urbanizacije. Konec sedemdesetih let 19. stoletja, ko je Wagner prispel v mesto, je v Mariboru prevladovalo nemško govoreče prebivalstvo. Glede na nemško prevlado v gospodarstvu, upravi in javnem življenju je razumljivo, da je bil delež nemščine nad 80-odstoten.³³ Slovenski jezik je služil zgolj sporazumevanju z nižjimi sloji. Mestna uprava, ki je bila predvsem nemška, je zastopala stališče, da je Maribor nemško mesto sredi slovenskega območja in utrjevala nemško mestno podobo ter pogosto nasprotovala slovenskemu. Polagoma je prihajalo do vse ostrejšega narodno-političnega trenja, ki je doseglo svoj vrhunec v času prve svetovne vojne.

Wagner je Maribor zagotovo izbral zaradi zaposlitve na kapelniškem mestu v nemškem Mestnem gledališču. Slednje je v zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja doživljalo burno obdobje. Od leta 1865 je v Mariboru deloval Marburger Theater- und Casinoverein (Mariborsko gledališko in kazinsko društvo) po zgledu uredb tedanjih avstrijskih gledališč.³⁴ Društvo je imelo svojega intendanta, ki je gledališče dajal v zakup gledališkim ravnateljem in z njimi sklepal pogodbe le za posamične sezone. Gledališče se je vseskozi spopadalo s precejšnjimi finančnimi tegobami in veliko fluktuacijo gledaliških ravnateljev. Ti so navadno prišli le za eno sezono, redkeje za dlje, in so bili zadolženi tudi za sklepanje angažmajev nastopajočih. Gledališče se je bolj ko ne prebijalo iz sezone v sezono in ni zmoglo razviti učinkovite ter dolgoročne vizije napredovanja.

V času Wagnerjevega nastopa je z gledališčem upravljal celo odbor, saj je prejšnji ravnatelj odstopil po koncu sezone, ki je tedaj trajala od oktobra do cvetne nedelje. Umetniška raven predstav je bila na stopnji burk, veseloiger in operet, kar je ustrezalo tedaj »zabavoželjnosti umetniško neizbirčnega meščanstva«.³⁵ V letu 1878 je vodstvo gledališča prevzel ravnatelj Theodor Bollmann,³⁶ nekoč član Dunajskega mestnega gledališča (Wiener Stadttheater, 1872–1884, danes na tem mestu Ronacher),³⁷ ki je sicer vzbudil nove upe, vendar tudi za časa njegovega delovanja mariborsko gledališče ni postreglo z boljšimi predstavami. Še naprej je skrbelo le za lahkotno zabavo in lasten dobiček. Wagner je svoj angažma prekinil po koncu sezone 1877/78. Kaj točno ga je vodilo k temu, da se ni potegoval za novo sezono, ni znano. Morebiti sta odločitvi botrovala borno plačilo in razočaranje ob slabem sprejemu njegove opere *Marietta* s strani mariborskega občinstva ter tudi glasbenega kritika v lokalnem časniku *Marburger Zeitung*.³⁸ Bolj verjetno pa je,

³³ Jesenšek, »Nemščina v Mariboru«, 179.

³⁴ Hartman, »Trije odlični nemški gledališčniki«, 549.

³⁵ Kralj, »Preteklost mariborskega gledališča«, 18.

³⁶ *Marburger Zeitung* poroča o poslovljni predstavi 23. februarja 1880 Bollmannu v čast. Bollmann je dobil nov angažma v Trstu. [Hans Levitschnigg], »Marburger Berichte: Theater«, *Marburger Zeitung*, 22. februar 1880, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ZXYMORN6>.

³⁷ Taufar, »Das deutschsprachige Theater«, 110.

³⁸ Komična opereta v treh dejanjih, libreto in glasba Rudolfa Wagnerja. Nastala je v obdobju, ko je Wagner služboval v romunskem mestu Sibiu. Predstave so žele obetavne kritike in *Marietta* je bila z največjim uspehom uprizorjena na odrih v Pragi, Budimpešti, Brnu, Berlinu, Dresdnu in drugod. Poročevalec v *Marburger Zeitung* (13. februar 1878), Levitschnigg, je delo označil

da so ga mikali novi in bolje plačani službeni izzivi. Leta 1878 je odšel v Mostar in kot vojaški kapelnik vodil polk nadvojvode Friedricha Albrechta Avstrijskega št. 44. Od tam je odšel v Pljevljo in v Trst.³⁹ Josip (Josef) Tominšek v nekrologu navaja zapis neznanega avtorja, ki potrjuje, da je bil Wagner precej aktiven v garnizijah Mostar, Pljevlja in Trst: »V najtežjih okoliščinah si je prizadeval na poklicnem področju – da bi glasbeno deloval po svojih najboljših močeh. Vedno se je zelo zavzemal za izobraževanje mladih moči in kot skladatelj je bil zelo nadarjen.«⁴⁰ V Trstu je Wagner prebival med junijem 1879 in decembrom 1880.⁴¹ Zatem se je najbrž vrnil na Dunaj, kjer se je želel ustaliti in osnovati družino, saj viri pričajo, da mu je v bolnišnici na Dunaju leta 1881 umrla prva žena Aloisia Goebel.⁴² O Wagnerjevem zakonskem življenju ni znanega ničesar.

Wagner se je že leta 1881 vrnil v Maribor in tu ostal za zmeraj. Kmalu po prihodu je na koru stolnice spoznal pevko Frančiško (Franzisko), roj. Bartelt (1850/51–1928).⁴³ Frančiška je bila hči Franza Bartelta, pevc (koralista) v stolnem zboru, in Katharine, roj. Schubert. Par se je poročil 17. aprila 1882.⁴⁴ Zakonca Wagner sta živela v neposredni bližini stolne cerkve in gledališča, sprva na naslovu Domplatz 11 (danes Slomškov trg 11, poleg poslopja Pošte Maribor),⁴⁵ vsaj od leta 1885 pa je družina živela na naslovu Domplatz 3 (danes Slomškov trg 3, Slomškov dom).⁴⁶ V zakonu so se rodili Richard Johann Franz, ki je umrl že v prvem letu življenja,⁴⁷ Maria Katharina Ida⁴⁸ in Elisabeth (Elssa) Katharina Amalia.⁴⁹ Wagnerjeva prapravnukinja, Edda Zörner, v svojem družinskem drevesu navaja še dva otroka iz zakona Rudolfa in Franziske – Rudolfa in Leopoldine.⁵⁰

---

kot kazen lokalnemu gledališkemu občinstvu (»[...] welche Motive mögen wohl die Direktion und die Regie geleitet haben, dass sie die Hand dazu boten, dem hiesigen Theaterpublikum eine solche Strafe aufzuerlegen.«) [Hans Levitschnigg], »Marburger Berichte: Theater«, *Marburger Zeitung*, 13. februar 1878, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AEMBUSZX>.

³⁹ Tominšek, »Nekrologe«, 29.

⁴⁰ »Zeugnis, womit bestätigt wird, dass Herr Rudolf Wagner in der Zeit vom 1. Juni 1879 bis 31. Dezember 1880 in den Garnisonen Mostar, Plevlje und Triest bei obigem Regiment als Kapellmeister tätig war. Derselbe war auch unter den schwierigsten Verhältnissen – im Okkupationsgebiet – bemüht, die Musik nach besten Kräften auszubilden, hat bei Heranbildung junger Kräfte stets regen Eifer und als Kompositeur entschiedene Begabung gezeigt.« Tominšek, »Nekrologe«, 29.

⁴¹ Ibid.

⁴² Nadškofija Maribor, Sv. Janez Krstnik, Poročna knjiga 1877–1888, fol. 163.

⁴³ Ob poroki je bila Frančiška stara 31 let, kar je navedeno v poročni knjigi, zato lahko sklepamo, da se je rodila leta 1850 ali v prvih mesecih leta 1851.

⁴⁴ Nadškofija Maribor, Sv. Janez Krstnik, Poročna knjiga 1877–1888, fol. 163.

⁴⁵ Ta naslov je naveden v zapisu v krstni knjigi njunega prvorojenca Richarda Johanna Franza.

⁴⁶ Nadškofija Maribor, Sv. Janez Krstnik, Krstna knjiga 1882–1893, fol. 140.

⁴⁷ Ibid., fol. 22.

⁴⁸ Ibid., fol. 140.

⁴⁹ Ibid., fol. 359.

⁵⁰ V krstnih knjigah mariborske škofije ju ni moč najti, pač pa sta navedena na Wagnerjevi osmrtnici. V: Wagnerjeva osmrtnica, *Beilage zur Marburger Zeitung*, 27. december 1915, 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-C0KORE8Q>. Edda Zörner, pisna korespondenca z avtorico, 4. februar 2021.

Wagner je ponovno prevzel kapelniško mesto v gledališču ter vodil orkester v sezonah 1881/82 in 1882/83. Tedaj je bil ravnatelj v mariborskem nemškem gledališču Balthasar Bigl (Biegl), ki je pred prihodom v Maribor ravnateljaval v Mestnem gledališču v Opavi (tedaj Troppau) na Češkem.⁵¹ Repertoarne smernice vodstva so bile povsem primerljive z drugimi provincialnimi gledališči monarhije. Slogovni in žanrski koncept predstav je narekovalo občinstvo, saj je vodstvo upoštevalo njegov prevladujoč okus in želje. Poročevalec časnika *Marburger Zeitung* je pozorno motril delo (ponovno) nastavljenega kapelnika in poročal, da je »orkester pod sposobnim vodstvom kapelnika Wagnerja igral zelo dobro; želeli bi si le, da bi bile posamezne vokalne točke spremljane bolj diskretno [...]«⁵² ter da je bil »glasbeni del pod vodstvom kapelnika Wagnerja dobro izveden [...]«⁵³ in zapisal, da je »g. kapelnik Wagner že večkrat izkazal talent pri pripravi in izvedbi operetnih predstav [...]«⁵⁴. Nadalje se je poročevalec pohvalno izrazil, da se je »[gledališka] hiša napolnila in z očitnim veseljem sprejela, kar je bilo ponujeno«.⁵⁵ Ob izvedbi Webrovega *Čarostrelca (Der Freischütz)*, zadnji predstavi v letu 1881, poročevalec sklene, da »je bila dvorana precej dobro obiskana [...] in občinstvo je z aplavzom nagradilo glavne igralce ter dirigenta, gospoda Wagnerja«.⁵⁶ Wagner je kot kapelnik v glavnem žel dobre kritike in *Marburger Zeitung* je o njegovih dirigentskih spretnostih poročal pozitivno.⁵⁷ Mesto gledališkega ravnatelja je v novi sezoni 1882/83 prevzel Emanuel Westen (1851–1906)⁵⁸ in ostal na tem mestu do konca sezone 1883/84. Poročevalec časnika *Marburger Zeitung* je dosledno beležil aktivnosti v gledališču in zdi se, da je z novo ravnateljsko močjo zavel nov veter, saj so na mariborski oder postavili več operetnih novitet kot sicer, med drugim Millöckerjevo opereto v treh dejanjih, *Apajune, der Wassermann* (Apajuna, povodni mož), ter opereti *Der lustige Krieg* (Vesela vojna) in *Das Spitzentuch der Königin* (Čipkasti šal kraljice) Johanna Straussa mlajšega.⁵⁹ Iz poročil v časniku *Marburger Zeitung* zlahka razberemo repertoarno naravnost za sezono 1882/83. Resno dramo in opero so še

⁵¹ [Hans Levitschnigg], »Marburger Berichte«, *Marburger Zeitung*, 26. september 1880, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XLOVNWHLH>.

⁵² Ob izvedbi operete Jacquesa Offenbacha *Barbe-bleue (Sinjebradec, 1866)*. [Hans Levitschnigg], »Theater«, *Marburger Zeitung*, 16. oktober 1881, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-7QFPUQHB>.

⁵³ Ob izvedbi operete Jacquesa Offenbacha *La Grande-Duchesse de Gérolstein (Velika vojvodinja Gerolsteinska, 1867)*, ki je bila uprizorjena v soboto, 29., in nedeljo, 30. oktobra 1881. [Hans Levitschnigg], »Theater«, *Marburger Zeitung*, 30. oktober 1881, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QX2ME5GG>.

⁵⁴ Ob napovedi operete Jeana Roberta Planquette-a *Les cloches de Corneville (1878)*, ki je bila nato izvedena 3. decembra 1881. [Hans Levitschnigg], »Marburger Berichte: Theater«, *Marburger Zeitung*, 30. november 1881, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TYA21V6H>.

⁵⁵ [Hans Levitschnigg], »Theater«, *Marburger Zeitung*, 7. december 1881, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OMK6120M>.

⁵⁶ [Hans Levitschnigg], »Theater«, *Marburger Zeitung*, 25. december 1881, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TWZNHGE2>.

⁵⁷ Glej še: *Marburger Zeitung* (23. november 1881, 5. februar 1882, 14. februar 1882).

⁵⁸ Kralj, »Preteklost mariborskega gledališča«, 18.

⁵⁹ Křupková in Kopecký, »Das Olmützer Provinztheater«, 193–194.

zmeraj izpodrivale lahkotne zvrsti, med katerimi je pred veseloigrami, burkami in farsami prednjačila opereta.

UČITELJ NA MARIBORSKEM MOŠKEM UČITELJIŠČU IN KLASIČNI GIMNAZIJI

Po končani sezoni v mariborskem nemškem gledališču leta 1883 je Wagner nastopil službo pomožnega učitelja glasbe na Državnem moškem učiteljišču v Mariboru. O tem, kako je prišel za učitelja, ni virov, prav mogoče pa je, da so ga povabili. Znano je, da so takrat glasbene pedagoge najprej iskali med v mestu delujočimi glasbeniki, predvsem med organisti v cerkvah. Wagner je tako zlahka združil službo pomožnega organista v stolnici s pedagoškim delom, hkrati pa si je z opravljanjem različnih služb izboljšal svoj gmotni položaj. V okviru Wagnerjevih nalog glasbenega učitelja je bilo vodenje pevskega zbora, za potrebe katerega je tudi ustvarjal. Na učiteljišču je ostal zgolj do leta 1885, nato je za dobro desetletje opustil pedagoški poklic. Ravnatelj Klasične gimnazije Maribor, Tominšek, v nekrologu Wagnerju omenja, da je le-ta 25. aprila 1895 na Dunaju opravil državni izpit in pridobil formalno izobrazbo učitelja petja.⁶⁰ Morda je tovrstno kvalifikacijo potreboval zaradi zaposlitve, bržkone pa ga je delo z mladimi tudi navdihovalo. Od leta 1896 se je Wagner ponovno posvetil pedagoški dejavnosti in do svoje smrti konec leta 1915 deloval kot učitelj pevskega pouka na klasični gimnaziji v Mariboru.⁶¹ Gimnazijski letopisi omogočajo vpogled v strukturo in obseg Wagnerjeve delovne obveznosti, ki je znašala od tri do pet ur na teden v več oddelkih. Predmet »petje«, kot so tedaj poimenovali glasbeni pouk, je sodil med izbirne predmete. Za potrebe pevskega pouka je Wagner poleg nemške očitno uporabljal tudi slovensko literaturo. Med slednjimi je denimo Foersterjeva cerkvena pesmarica *Cecilija*, ki jo letopis navaja kot učno gradivo.⁶² Ob tem se poraja vprašanje, ali je sploh razumel slovensko besedo. Med Wagnerjeve obveznosti na klasični gimnaziji je poleg pevskega pouka sodilo še gojenje cerkvenega petja in vodstvo šolskega zbora, s katerim je večkrat nastopil tudi z lastnimi skladbami (npr. *An Habsburgs Banner* za mešani zbor, *Na slavo Austriji*, patriotska pesem za moški zbor).⁶³ Kot lahko razberemo iz letopisov, je bil Wagner na gimnaziji tudi skrbnik glasbenega gradiva in inventarja.⁶⁴

ORGANIST V MARIBORSKI STOLNICI

Wagnerjev glasbeni angažma v Mariboru je bil že skoraj od začetka vsestranski. Poleg dirigentskega mesta v gledališču je obsegal stalno zaposlitev organista v stolni cerkvi svetega Janeza Krstnika. O tem, kako in v kakšnih okoliščinah je nastopil službo organista mariborske stolnice, ni zanesljivih podatkov in je o njegovi opolnomočenosti na področju orgelske izvajalske prakse torej težko soditi brez oprijemljivejših virov. Lahko pa predvidevamo, da mu kot enemu redkih profesionalno izobraženih glasbenikov druge polovice 19. stoletja v Mariboru ta služba ni predstavljala težav.

⁶⁰ Tominšek, »Nekrologe«, 29.

⁶¹ Ibid.

⁶² Tominšek, *Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums*, 51.

⁶³ Hoffer, »Feier des 60jährigen Regierungsjubiläums«, 27.

⁶⁴ Ibid., 35.

Od nastopa službe v stolnici v letu 1882 je bržkone deloval kot pomožni organist. *Regens chori* in organist stolne cerkve je bil tedaj Peregrin Manich,⁶⁵ ki je to službo opravljal vse od Slomškovega prihoda in prenosa sedeža lavantinske škofije v Maribor (1859). Manich je na tem mestu ostal do upokojitve leta 1892. Decembra 1891 poročevalec v *Cerkvenem glasbeniku*⁶⁶ prvič omenja konservatorista Wagnerja kot koralista in organista mariborske stolnice (8. decembra 1891, na praznik Brezmadežnega spočetja, ob izvedbi dela F. X. Witta *Missa in Honorem Sanctae Luciae*, op. 11). Različni poročevalci (*Marburger Zeitung*,⁶⁷ *Cerkveni glasbenik*) so se o Wagnerjevih veččinah orgljanja izrazili pohvalno: »Orglal je konservatorist Wagner mirno, vezano, po predlogi; orglavec mora moliti pri božji službi, kakor drugi nabira rožni venec, tretji bere bukve molitvene.«⁶⁸

Wagner je za potrebe stolnične glasbene kapele tudi komponiral. V njegovem razmeroma obsežnem in v času njegovega življenja cenjenem opusu sakralna dela zavzemajo pomembno mesto. Ustvaril je manjše oblike (preludije, fantazije za orgle, motet *Jubilate Deo*, mašne napeve za mešani in moški zbor, uglasbitve liturgičnega besedila *Tantum ergo* in podobno) in dela za večje zasedbe z orkestrom, med katerimi izstopajo predvsem maše z latinskim besedilom (v čast sv. Katarini,⁶⁹ v čast sv. Janezu Krstniku,⁷⁰ v čast sv. nadangelu Mihaelu s posvetilom knezoškofu dr. Mihaelu Napotniku⁷¹ ter slovesno mašo *Jubilate Deo*⁷²). Poslednjo je posvetil spominu na 13. mednarodni evharistični kongres, ki se je odvijal na Dunaju od 12. do 15. septembra 1912, kar je Wagner zapisal na naslovnico partiture. Največ pozornosti in pohval je žel njegov motet *Jubilate Deo*, ki so ga izvajali po večjih cerkvah na Slovenskem, o čemer pričajo tudi poročila v *Cerkvenem glasbeniku*.⁷³ Ob tem poročevalci, ki sicer niso imeli predsodkov hvaliti nemškega skladatelja, dodajajo, da je omenjeno delo »efektna skladba, ki mora dvigniti vsakoga, če ima še količkaj življenja v sebi [...]«⁷⁴ ali da je »slavna skladba za mešani zbor in orgle ali orkester, porabna ob vsaki večji svečanosti. Seveda le za boljše in večje zборе.«⁷⁵ Pri Wagnerjevih cerkvenih delih ne gre spregledati skladateljevega temeljitega poznavanja kontrapunkta. Kvaliteta stavka je bila gotovo eden od razlogov, da so njegova dela izvajali tudi zunaj lokalnega okolja.

Kot odbornik je bil Wagner dejaven še v Cecilijanskem društvu za lavantinsko škofijo (Cäcilien Verein für die Diözese Lavant) v Mariboru, ki je imelo v mestu pomembno

⁶⁵ Rojen na Češkem, kjer se je tudi izobrazil. Služboval je kot učitelj na Češkem in Gornjem Štajerskem vse do leta 1847, ko je postal učitelj in stolni organist v Št. Andražu v Labodski dolini (St. Andrä im Lavanttal). V Mariboru je bil zelo aktiven kot učitelj in zborovodja v društvih (Čitalnica). Bil je tudi skladatelj.

⁶⁶ D. A. M., »Dopisi«, 95.

⁶⁷ R., »Marburger Nachrichten: Kirchenmusik«, *Marburger Zeitung*, 13. december 1891, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AGQHMPOL>.

⁶⁸ Meško, »Dopis«, 7.

⁶⁹ Wagner, *Erste Messe zu Ehren der heil. Katharina*.

⁷⁰ Wagner, *Messe zu Ehren des heil. Johannes des Täufers*.

⁷¹ Wagner, *Messe zu Ehren des heil. Erzengels Michael*.

⁷² Wagner, *Festmesse Jubilate Deo*.

⁷³ Lavrič in Lavrič, »Dopisi«, 8.

⁷⁴ P. H., »Koncert v ljubljanski stolnici«, 100.

⁷⁵ Premrl, »Poročilo o cerkveni glasbi«, 97.

vlogo. Pevski zbor mestnega Cecilijanskega društva je vsako nedeljo sodeloval pri maši v stolnici, intenzivne aktivnosti ni uspela zavreti niti prva svetovna vojna. Že prvi večji nastop so priredili 4. oktobra 1914 v stolnici pod vodstvom stolnega kapelnika, Jožefa Trafenika, na cesarski pontifikalni maši, prvič ob spremljavi orgel in orkestra.⁷⁶ Med drugim so izvajali Wagnerjevo mašo v čast nadangelu Mihaelu. Poročevalec v *Straži* je zapisal: »Proizvajanje te nove skladbe našega plodovitega skladatelja [Wagnerja] se je povsem prav dobro obneslo. Posamezni glasovi so kakor tudi orglje in spremljajoča godba v lepem soglasju rešili častno svoje vloge.«⁷⁷

Knezoškofjski lavantinski stolni kapitelj je s pogodbo z dne 18. februarja 1908 izročil naročilo za izdelavo novih orgel mariborski orglarski delavnici Josipa Brandla. Kot stolni organist se je Wagner angažiral pri gradnji novih orgel in pripravil dispozicijo za dvomanualne orgle s 30. zvonečimi registri (gl. Tabela 1).⁷⁸ Pripravljena romantična dispozicija ustreza modi časa s primerno širokim izborom 8-čveljskih registrov v najrazličnejših tonskih odtenkih. Kolavdacijo novih orgel je 18. februarja 1909 opravil Michael Horn, ravnatelj kora v novi cerkvi sv. Jožefa iz Gradca, in v svojem poročilu med drugim zapisal: »Dispozicija je mojstrsko zasnovana. Bolj bogato menjavanje barv pri tem številu registrov bi bilo komaj mogoče [...]«.⁷⁹

Tabela 1

Wagnerjeva dispozicija orgel v mariborski stolnici (http://arsors.org/katalog/mb_stolnica.htm)

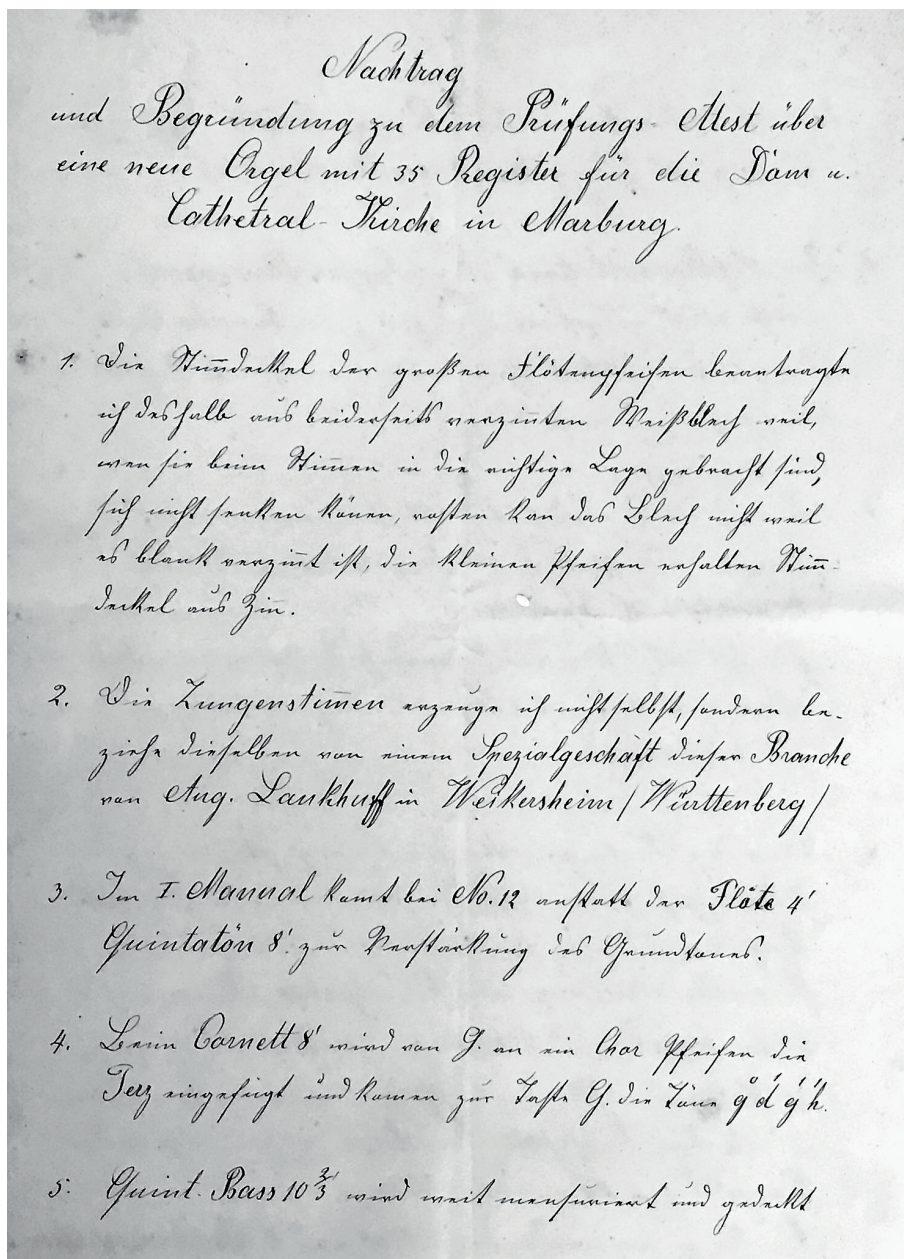
I MANUAL	II MANUAL	PEDAL
Principal 16'	Bourduin 16'	Principal 16'
Principal 8'	Geigenprincipal 8'	Subbass 16'
Gamba 8'	Salizional 8'	Bourduin 16'
Gemshorn 8'	Wienerflöte 8'	Violon 16'
Harmonieflöte 8'	Aeoline 8'	Quintbass 10 2/3'
Bourduin 8'	Vox coelestis 8'	Oktavbass 8'
Quintatön 8'	Klarinette 8'	Cello 8'
Oktave 4'	Viola 4'	Posaune 16'
Traversflöte 4'	Rohrflöte 4'	
Piffaro II 4' + 2'	Harmonia aetherea III 4'	
Mixtur IV 2 2/3'		
Trompete 8'		

⁷⁶ »Raznoterosti«, *Straža*, 9. oktober 1914, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MYDFTZER>.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Rudolf Wagner, »Nachtrag und Begründung zu dem Prüfungs-Attest über eine neue Orgel [...]«, Rara MPMS 229/143, ZB, Lebensdokumente, Nachlass von Rudolf Wagner, Sondersammlungen und historische Bestände, Universitätsbibliothek, Kunstuniversität Graz.

⁷⁹ Škulj, *Brandlova orglarska delavnica*, 61.

Slika 2

Rudolf Wagner, »Nachtrag und Begründung zu dem Prüfungs-Attest über eine neue Orgel [...]«, prva stran zapisa Brandlovih dodatnih pojasnil k načrtovanim novim orglam za mariborsko stolnico (Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände, Nachlass von Rudolf Wagner, Lebensdokumente, ZB, Rara MPMS 229/143; z dovoljenjem)

Wagner je službo organista opravljal do konca življenja, čeravno so mu telesne moči zadnja leta pešale. Iz leta 1915, zadnjega leta Wagnerjevega življenja, se je ohranila korespondenca med Emerikom Beranom in Leošem Janáčkom, kjer Beran izraža skrb za orgelski podmladek v mariborski stolnici: »Zdajšnji stolnični organist Rudolf Wagner [...] je že star gospod, torej bi lahko nekoč prevzel mesto pomožnega organista. Upam, da boste ugodili moji prošnji in nam poslali sposobnega človeka.«⁸⁰ Beran se je namreč na Janačka, ustanovitelja Orglarske šole v Brnu, večkrat (neuspešno) obrnil s prošnjo po absolventih, ki bi bili pripravljeni službovati v Mariboru.⁸¹

ZBOROVODJA V MARIBORSKEM MOŠKEM PEVSKEM DRUŠTVU (MARBURGER MÄNNERGESANGVEREIN) Septembra leta 1882, v 37. društvenem letu, je Wagner prvič omenjen kot član Mariborskega moškega pevskega društva (Marburger Männergesangverein).⁸² To društvo je bilo eno najstarejših pevskih društev v monarhiji in je imelo predvsem družabni značaj ter poleg moškega in ženskega zbora že od leta 1863 pevsko šolo. Zaradi novoustanovljenega Mariborskega filharmoničnega društva (Marburger Philharmonischer Verein) leta 1881,⁸³ ki je v svoje vrste pritegnilo večino uglednih nemških Mariborčanov, med katerimi so bili tako župani, visoki uradniki, industrialci, trgovci kot tudi srednješolski profesorji, je Mariborsko moško pevsko društvo zašlo v težave. Tudi nemška društva so se soočala s pomanjkanjem verziranih pevcev in večjih glasbenikov, zato so bili prestopi med društvi toliko bolj pereči. Dejavnosti društva na pomembnejših dogodkih ter imena aktivnih članov je natančno popisal in zbral August Stoinschegg v knjigi *Chronik des Männergesangvereines in Maribor 1846–1936* (Kronika Mariborskega Nemškega moškega pevskega društva), natisnjeni ob 90-letnici društva. Aktivnosti društva so beležene za vsako leto posebej, vselej od oktobra do septembra prihodnjega leta.

Rudolf Wagner je bil ob vstopu v društvo nastavljen kot namestnik zborovodje in vodja društvene pevske šole,⁸⁴ a se je že v prvem letu delovanja izkazal in z letom 1883 postal zborovodja.⁸⁵ Zagotovo je k napredovanju pripomogel njegov nastop 9. julija 1883⁸⁶ ob obisku cesarja Franca Jožefa, ki se je v Mariboru ustavil ob proslavi 600. obletnice Štajerske in Kranjske pod habsburško oblastjo. Tedaj je zbor pod Wagnerjevim vodstvom izvajal njegovo serenado z naslovom *Grüß Gott im grünen Steirerland* (Pozdravljeni v zeleni Štajerski), o kateri je cesar izrekel veliko pohval skladatelju in pevcem ter se zahvalil

⁸⁰ Cit. po Weiss, *Emerik Beran*, 139. Iz ohranjene korespondence Emerika Berana (1868–1940) Leošu Janáčku (Maribor, 17. maj 1915).

⁸¹ Ibid.

⁸² Stoinschegg, *Chronik des Männergesangvereines*, 77.

⁸³ Mariborsko filharmonično društvo je nastalo leta 1881 na pobudo mariborskega župana dr. Matthäusa Reiserja. Imeli so moški in mešani zbor ter orkester. Skoraj štiri desetletja je društvo skrbelo za redne letne koncerte simfonične in komorne glasbe ter imelo svojo glasbeno šolo. Prva svetovna vojna je povzročila razpustitev društva.

⁸⁴ Obvestilo o pričetku pevske šole za moške v prostorih društva v sezoni 1882/1883 v *Marburger Zeitung*. »Marburger Berichte: Gesang-Schule«, *Marburger Zeitung*, 12. november 1882, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-DOZEAMH6>.

⁸⁵ Stoinschegg, *Chronik des Männergesangvereines*, 79.

⁸⁶ Ibid., 78.

za njihov odličen nastop, hkrati pa je naročil tudi izvod izvajanega dela za cesarsko knjižnico.⁸⁷ Eden večjih Wagnerjevih uspehov je bil nastop na šestem Festivalu štajerskih pevcev v Gradcu (Sechstes Steirisches Sängerbundesfest), ki se je odvijal med 6. in 8. septembrom 1885. Društveni zbor, ki je štel 40 glasov, je pod Wagnerjevim vodstvom osvojil prvo mesto in prejel denarno nagrado v vrednosti 20 dukatov.⁸⁸ Nove uspehe in velike časti je Wagner ponovno želel v letu 1886, ko je društvo slavilo 40-letnico delovanja. Ob tej priložnosti so ga pevci počastili s srebrno dirigentsko palico.⁸⁹ Že tedaj je bil izvoljen za zveznega zborovodjo Štajerskega pevskega društva (Bundeschormeister des steirischen Sängerbundes), nato pa še za leti 1888 in 1892. Ob vseh naštetih lovorikah je veljal za enega vodilnih zborovodij dežele Štajerske.

Slika 3

»Wagner Stüberl« v spodnjem delu znane gostilne Götze, ki je bila ognjišče predvsem nemškega družabnega življenja (Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände, Nachlass von Rudolf Wagner, Lebensdokumente, ZB, Rara MPMS 229/143; z dovoljenjem)

⁸⁷ W. v. R., »Rudolf Wagner«, *Deutsche Kunst- und Musik-Zeitung*, 15. marec 1893, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=dmz&datum=1893&page=79&size=45>.

⁸⁸ Stoinschegg, *Chronik des Männergesangsvereines*, 82.

⁸⁹ W. v. R., »Rudolf Wagner«, *Deutsche Kunst- und Musik-Zeitung*, 15. marec 1893, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=dmz&datum=1893&page=79&size=45>.

O tem, kako cenjen je bil Wagner v Mariborskem moškem pevskem društvu in širše, priča slovesnost ob njegovem 60. rojstnem dnevu 30. avgusta 1911. V znani mariborski gostilni Götz, ki je bila v lasti častnega člana društva Antona Götz, so njemu v čast odprli spominsko sobo in jo poimenovali »Wagner Stüberl« (gl. Slika 3). Znani mariborski umetnik Michael Nonner jo je okrasil z barvitimi reliefnimi podobami, ki so se tematsko navezovala na Wagnerjeva dela.⁹⁰ Praznovanje so dopolnili s slavnostnim večerom v Götzevi dvorani (danes Unionska dvorana) in mu posvetili pesem Franza Fischerja z akrostihom (gl. Slika 4).⁹¹

Marburger Nachrichten.

Zu Rudolf Wagners 60. Geburtstag.

Von Franz Fischer • St. Leonhard i. L.

Rausch' Biederquelle zum Biederstrom

Und künde der Seele Drängen,

Denn von der Erd' bis zum Himmelsdom

Obschalle Lob in Gesängen.

Laß' murmelnde Quell' heut leisen Ton,

Froh elle zum Strom, laut rausche,

Willst bringen ja doch dem Säng'er Lohn —

Also sag' ihm — Meister lausche:

Gepriesen ist Deiner Bieder Tat,

Nehm' deutschen Dank entgegen,

Es wachse Dir aus so guter Saat

Reiche Ernte — Heil und Segen!

Slika 4

Pesem Franza Fischerja, posvečena Rudolfu Wagnerju ob njegovem 60. jubileju v časopisu *Marburger Zeitung*, 29. avgust 1911 (Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si)

V 33 letih Wagnerjevega vodenja zbora je sestav dosegel najvidnejše uspehe svojega delovanja, saj mu je uspelo dvigniti umetniško raven, ga pripeljati do novega razcveta ter doseči zavidljivo kakovost. Wagner je bil pri delu predan in prepričljiv, zato ne čudi, da je v pevske vrste pritegnil vedno več članov. S svojim umetniškim delom in ustvarjalnim darom ni le vodil društvenega zbora do uspehov, temveč je osvojil tudi občinstvo in si tako zagotovil zveste privrženca zbora.

Uspehi, ki jih je žel kot zborovodja, so Wagnerja nedvomno spodbudili k skladanju zborovskih del. Uglasbil je številne pesmi nemških pesnikov, kot so Rudolf Baumbach, Friedrich Martin von Bodenstedt, Hans Fraungruber, Ottokar Kernstock in drugi. Posebej blizu mu je bila poezija iz štajerskega ljudskega življenja, kot jo je ustvarjal Wagnerjev

⁹⁰ Stoinschegg, *Chronik des Männergesangvereines*, 190.

⁹¹ »Marburger Nachrichten: zu Rudolf Wagners 60. Geburtstag«, *Marburger Zeitung*, 29. avgust 1911, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LL0SVAKN>.

prijatelj Karl Gassareck.⁹² Številne Wagnerjeve skladbe so še dolgo predstavljale ali sodile v železni repertoar zborov številnih avstrijskih in nemških pevskih društev. To nedvomno priča o velikem ugledu, ki ga je užival v pevskem svetu in širših glasbenih krogih.

Slovo

Wagnerjeva zadnja leta življenja so zaznamovale zdravstvene težave.⁹³ V nekrologu ob njegovi smrti je Tominšek zapisal, da je le še s trudom prihajal v službo.⁹⁴ Umrli je 26. decembra 1915, to vest je objavil *Marburger Zeitung* že naslednji dan, v nedeljo, 27. decembra 1915, s krajšim nekrologom. Vdova Franziska je v svojem in v imenu še živečega najožjega sorodstva prispevala osmrtnico (gl. Sliko 5). Tudi obe društvi – Mariborsko moško pevsko društvo in Südbahn Liedertafel, kjer je bil Wagner častni član, sta se poklonili njegovemu spominu. Na pogrebu na pobreškem pokopališču v Mariboru so se poleg družine in širšega kroga prijateljev zbrali še člani sorodnih glasbenih društev, med drugim Mariborsko filharmonično društvo, Celjsko moško pevsko društvo, Ptujsko moško pevsko društvo in druga društva, ob njih pa številni drugi Mariborčani. Eden od govornikov je bil tudi tedanji župan, dr. Johann Schmiderer, ki je v žalnem govoru po pričevanju poročevalca v *Marburger Zeitung* toplo ocenil delo in življenje pokojnika.⁹⁵

Spomin na Rudolfa Wagnerja je bil sprva živ, predvsem po zaslugi Mariborskega moškega pevskega društva, ki je še naprej poustvarjalo njegova dela.⁹⁶ Društvo je premulenemu zborovodji leta 1920 postavilo tudi nagrobni spomenik v podobi granitne skale z marmornatim Wagnerjevim poprsem na pokopališču Pobrežje v Mariboru. Po letu 1936 je delo društva zamrlo in tedaj so Wagnerjeva dela izginila iz repertoarja na slovenskem območju. Vdova Franziska je umrla leta 1928 in je pokopana ob možu. Preostali člani družine so se po prelomnih dogodkih ob razpadu Avstro-Ogrske monarhije odločili za selitev v Gradec. Kratko obuditev Rudolfa Wagnerja je prinesla nemška okupacija aprila 1941, ko je okupator preimenoval mariborske ulice. Tedaj so po njem poimenovali ulico v 2. mariborskem okraju na Studencih – Rudolf Wagner Gasse.⁹⁷ Že maja 1945, takoj po koncu vojne, so ulicam, trgom in cestam vrnilo slovenska imena. Zaključek vojne in nastop nove oblasti sta Rudolfa Wagnerja pahnila v pozabo. Izjemo predstavlja skladba *Jubilate Deo*, ki jo pogosto v cerkvah po Sloveniji slišimo še danes.

⁹² Köle, »Rudolf Wagner«, 296.

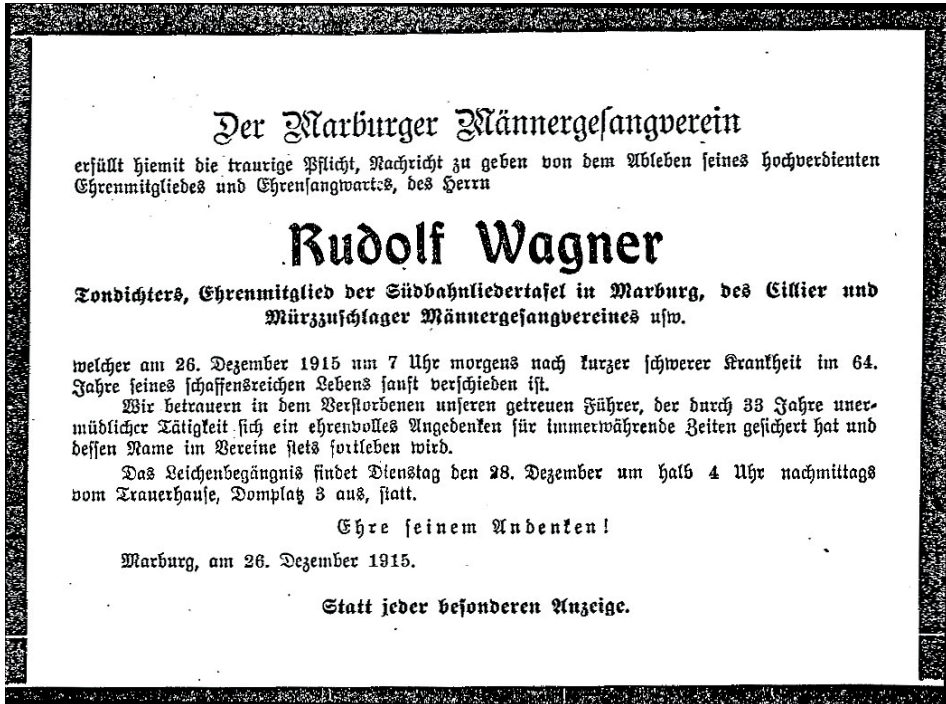
⁹³ Tominšek, »Nekrologe«, 28.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ »Marburger Nachrichten: Trauerfeier für Rudolf Wagner«, *Beilage zur Marburger Zeitung*, 29. december 1915, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BWGHTNQH>.

⁹⁶ *Marburger Zeitung* je poročal o društvenem koncertu v spomin Rudolfu Wagnerju, ki so ga priredili 8. julija 1917 na Gambrinovem vrtu v Mariboru (danes Gregorčičeva 29). Sicer je bila Gambrinova stavba (z dvorano in vrtom) pogosto prizorišče nemškega društvene življenja. »Vereinsnachrichten«, *Marburger Zeitung*, 10. julij 1917, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4FURFWLJ>.

⁹⁷ *Marburg a. d. Drau: Stadtplan und Strassenverzeichnis* [kartografsko gradivo], 1941, 42 × 47 cm (Maribor: Marburger Verlag u. Druckerei, 1941).

Slika 5

Wagnerjeva osmrtnica v: *Beilage zur Marburger Zeitung*, 27. december 1915 (Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si)

Sklepne misli

Wagner je s svojim glasbenim delovanjem in javnim udejstvovanjem kulturni podobi Maribora vtisnil neizbrisljiv pečat. V času bivanja v mestu, od leta 1881 do smrti decembra 1915, je segel domala na vsa področja glasbene dejavnosti v Mariboru. Wagnerjeva prizadevanja na poustvarjalnem področju so zviševala umetniško raven v gledališču in pevskih društvih, ki jih je podkrepil še z lastnim skladateljskim delom. Pomenljiv je zapis Emerika Berana, ki je o Wagnerju pisal prijatelju Leošu Janáčku: »Rudolf Wagner je znan in dober skladatelj.«⁹⁸ Tudi *Marburger Zeitung*, eden redkih pričevalcev o glasbeni kulturi Maribora v Wagnerjevem času, postreže s poročili o njegovi široki izurjenosti v glasbenoteoretičnih disciplinah. Wagnerjevo skladateljsko delo doslej še ni sistematično raziskano. Izziv za prihodnje raziskave bi bila študija s popisom in analizo njegovega ustvarjalnega opusa kot izhodišče za nadaljnjo presojo njegove skladateljske tvornosti. Neopaženo ne more ostati niti dejstvo, da se Wagner svojemu nemškemu rodu navkljub ni nacionalno opredeljeval in je sodeloval tako z nemškimi kot slovenskimi glasbeniki

⁹⁸ Weiss, *Emerik Beran*, 139.

oziroma ustanovami. Glasbeno je bogatil obe kulturni sredini in s svojimi izkušnjami pripomogel k ustvarjanju razmer, ki so vodile k profesionalizaciji glasbenega življenja v širšem štajerskem miljeju.

Viri in literatura

ARHIVSKO GRADIVO

Erzdiözese Wien (Dunajska nadškofija), Mariahilf, Krstna knjiga 1850–1853, Tom. XIII, sig. 01-13. <https://data.matricula-online.eu>.

Nadškofija Maribor, Sv. Janez Krstnik, Krstna knjiga 1882–1893, sig. 1491. <https://data.matricula-online.eu>.

Nadškofija Maribor, Sv. Janez Krstnik, Poročna knjiga 1877–1888, sig. 01521. <https://data.matricula-online.eu>.

GLASBENI VIRI

Wagner, Rudolf. »Ave Maria für einstimmigen Chor u.Orgel«. Partitura. Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände, Rara, MPMS 229/93.

———. *Erste Messe zu Ehren der heil. Katharina*, op. 62. Hildesheim: Franz Borgmeyer, s. a.

———. *Festmesse Jubilate Deo*. Hildesheim: Franz Borgmeyer, s. a.

———. *Messe zu Ehren des heil. Erzengels Michael*. Hildesheim: Franz Borgmeyer, s. a.

———. *Messe zu Ehren des heil. Johannes des Täuflers*. Hildesheim: Franz Borgmeyer, s. a.

LITERATURA

D. A. M. »Dopisi: iz Maribora«. *Cerkveni glasbenik* 14, št. 12 (1891): 94–95. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-9E161VAV>.

Fastl, Christian. »Wagner, Rudolf«. V: *Österreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 28. decembra 2020. https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_W/Wagner_Rudolf.xml.

———. »Zierer, Franz Xaver«. V: *Österreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 19. aprila 2021. https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_Z/Zierer_Familie.xml.

Ferlež, Jerneja, ur. *Nemci in Maribor: stoletje preobratov, 1846–1946*. Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2012.

Fortek, Lučka. »Organisti, ki so sodelovali ali sodelujejo z zborom in spremljajo ljudsko petje«. V: *Organisti in orgle v mariborski stolni cerkvi: od škofa Antona Martina Slomška do danes*, 73–97. Maribor: Župnijski urad sv. Janeza Krstnika, 2009.

Harrandt, Andrea. »Carltheater«. V: *Österreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 15. septembra 2021. https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_C/Carltheater.xml.

Hartman, Bruno. »Trije odlični nemški gledališčniki v Mariboru«. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 71, št. 4 (2000): 547–574.

HeBu Musikverlag. »Josef Franz Wagner«. Obiskano 22. aprila 2021. <https://www.hebu-music.com/en/musician/josef-franz-wagner.1469/?page=3&layout=line>.

Hoffer, Max. »Feier des 60jährigen Regierungsjubiläums Seiner Majestät«. V: *Jahresbericht des k. k. Staats-Gymnasiums in Marburg*, 27–32. Maribor: k. k. Staatsgymnasium, 1909. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3WCA23N2>.

Jesenšek, Vida. »Nemščina v Mariboru: preplet kulturnozgodovinskih in jezikovnih danosti«. V: *Slovenski jezik in njegovi sosede*, uredila Matej Šekli in Lidija Rezoničnik, 178–185. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2019.

Köle, Roman. »Rudolf Wagner«. V: *Südsteiermark: ein Gedenkbuch*, uredil Franz Hausmann,

- 296–299. Gradec: Ulr. Mosers, 1925. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-40FWGJ9U>.
- Kralj, Vladimir. »Preteklost mariborskega gledališča«. V: *Kronika slovenskih mest* 4, št. 1 (1937): 12–20. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-G1SBO4AG>.
- Křupková, Lenka, in Jiří Kopecký. »Das Olmützer Provinztheater und seine Beziehung zu Marburg und Laibach: das Olmützer Operntheater als Modell zur Herausbildung eines nationalen Theaters im Rahmen der Österreichischen Monarchie«. V: *Vloga nacionalnih opernih gledališč v 20. in 21. stoletju*, uredil Jernej Weiss, 183–199. Koper: Založba Univerze na Primorskem; Ljubljana: Festival, 2019. <https://doi.org/10.26493/978-961-7055-50-4.183-199>.
- Lavrič, Ana, in Anton Lavrič. »Dopisi: trnovska mestna župna cerkev sv. Janeza Krstnika v Ljubljani«. *Cerkveni glasbenik* 37, št. 7 (1914): 80–82. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ANDYOY7K>.
- Meško, Alojz. »Dopis: iz Maribora«. *Cerkveni glasbenik* 15, št. 1 (1892): 7. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-7EYPJ30N>.
- P. H. »Koncert v ljubljanski stolnici«. *Cerkveni glasbenik* 35, št. 12 (1912): 99–100. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-27TJSZ8U>.
- Premrl, Stanko. »Poročilo o cerkveni glasbi v ljubljanski stolnici«. *Cerkveni glasbenik* 37, št. 8–9 (1914): 95–98. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NHYZ93D8>.
- Rausch, Alexander. »Pamer (Pammer), Florian«. V: *Österreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 15. aprila 2021. https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_P/Pamer_Michael.xml.
- Rubey, Norbert. »Ziehler, Carl Michael«. V: *Österreichisches Musiklexikon online*. Obiskano 17. aprila 2021. https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_Z/Ziehler_Carl_Michael.xml.
- Stoinschegg, August. *Chronik des Männergesangvereines in Maribor: 1846–1936*. Maribor: Mariborska tiskarna, 1936.
- Škulj, Edo. *Brandlova orglarska delavnica*. Škocjan pri Turjaku: Župnija, 2015.
- . »Škof Mihael Napotnik in cerkvena glasba«. V: *Napotnikov simpozij v Rimu*, uredil Edo Škulj, 141–154. Celje: Mohorjeva družba, 1993.
- Taufar, Walter. »Das deutschsprachige Theater in Marburg an der Drau«. Doktorska disertacija, Universität Wien, 1982.
- Tominšek, Josef, ur. *Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums in Marburg: Schuljahr 1913–1914*. Maribor: k. k. Staatsgymnasium, 1914. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SZP0LV99>.
- . »Nekrologe: Rudolf Wagner«. V: *Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums in Marburg: Schuljahr 1915–1916*, 27–30. Maribor: k. k. Staatsgymnasium, 1916. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-T69ALV8V>.
- Weiss, Jernej. *Emerik Beran (1868–1940), samotni svetovljan*. Maribor: Litera, 2008.
- Wien Geschichte Wiki. »Harmonietheater«. Obiskano 15. septembra 2021. <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Harmonietheater>.

RUDOLF WAGNER IN MARIBOR

Summary

The paper is a well-rounded biography of the conductor, composer, choirmaster, organist and music teacher Rudolf Wagner (1851–1915). He was born in Vienna to factory owner Johann Wagner. He attended elementary school in Vienna and enrolled at the Konservatorium der Gesellschaft der Musikfreunde, where he studied flute, counterpoint and composition (1863–1869). From 1870 to 1873 he served in the army with a military band and excelled in playing the flute, being a solo flautist with the Burgtheater orchestra (1874). He toured a dozen cities of the empire, including Budapest, Olomouc, Sibiu (then Hermannstadt) and Arad (Romania), Jihlava (then Iglau, Czech Republic), Bucharest (Romania) and Bolzano (Italy). Wagner then served as a military chaplain in Trento (Italy), Mostar (BiH), Pljevlja (Montenegro) and Trieste (Italy). Those turbulent years ended in 1881 at Maribor, where he became the conductor of the theatre orchestra besides being permanently employed as an organist at the city's cathedral and as an assistant music teacher at the college for male teachers (1883–1885). After passing the examination for giving music lessons at secondary schools (Vienna, 1895), Wagner taught at the Maribor Classical Gymnasium from 1896 until his death. He was also the choirmaster of the Männergesangsverein. The family donated most of his musical legacy to the University Library in Graz (Kunstuniversität Graz, Universitätsbibliothek, Sondersammlungen und historische Bestände), where we also find fragments of material important for outlining his life and career. Because of a lack of previous research, the scores of Wagner's compositions are the focus of research on his *oeuvre*, which in quantitative terms is quite extensive, numbering around 300 works. Apart from a small number of printed works published by various German publishing houses in Vienna, Graz and Leipzig, most of his compositions are preserved in unpublished manuscripts. A cursory glance at the composer's *oeuvre* reveals a bias towards lighter genres that were less demanding in terms of composition, execution and reception. Among these are numerous works for wind band (overtures, marches, dances), three operettas (*Marietta*, *Das Blümchen Wunderhold*, and *Bramabarsetto*) and many choruses with or without accompaniment written for various occasions. Wagner probably produced his most important works in the domain of church music: notably Masses, organ works and choral pieces. It is much less well known that he created most of his compositional *oeuvre* in Maribor. Although he was a foreigner by birth and inclination, he is due a lot of credit for the development of Maribor's musical culture.